

การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำใน
การปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา

THE APPLICATION OF THE BRAHMAVIHARA TO PROMOTE THE
ROLE OF PRISON OFFICERS IN GOVERNING INMATES IN PRISONS
AND CORRECTIONAL INSTITUTIONS IN SIKHIO DISTRICT,
NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

วสันต์ โพธิ์วิทูล และ ไพวรรณ บุริมาตร

Wasan Powitoon and Paiwan Purimart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus

Corresponding Author Email: joybenyapajoy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว 3) นำเสนอการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี วิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าพนักงานเรือนจำ ทณฑสถาน อำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมาจำนวน 209 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง รองลงมา ด้านการแก้ปัญหาเสพติด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านควบคุมผู้ต้องขัง 2) ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว

โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง ($R=0.701$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทนทสสถาน ในอำเภอสีคิ้ว ได้แก่ (1) ด้านเมตตา ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยมิตรไมตรีเสมือนญาติ (2) ด้านกรุณา ให้คำแนะนำผู้ต้องขังด้วยถ้อยคำนุ่มนวลเป็นกันเอง (3) ด้านมุทิตา แสดงความยินดีต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว (4) ด้านอุเบกขา ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยเท่าเทียมกันไม่มีอคติ

คำสำคัญ: การประยุกต์; พรหมวิหารธรรม; เจ้าพนักงานเรือนจำ: การปกครองผู้ต้องขัง

Abstract

This research aims to 1) study the level of the role of prison officers in governing prisoners in Sikhio District, 2) study the relationship between the principles of the divine abodes and the roles of prison officers in governing prisoners in Sikhio District, and 3) present the application of the principles of the divine abodes to promote the role of prison officers in governing prisoners in Sikhio District. The research was a mixed-method quantitative research using a questionnaire as a tool for data collection. The sample group consisted of 209 prison officers in Sikhio District, Nakhon Ratchasima Province. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypotheses were tested using Pearson's product momentum. Qualitative research used in-depth interviews with 9 key informants. Data were analyzed using descriptive content analysis.

The results of the research found that 1) The level of the role of prison officers in governing prisoners in Sikhio District was at a high level overall. The aspect with the highest mean was the aspect of developing prisoner behavior, followed by the aspect of solving drug problems. The aspect with the lowest mean value was the aspect of controlling prisoners. 2) The relationship between the principles of the divine viharas and the role of prison officers in governing prisoners in Sikhio District overall had a high relationship ($R = 0.701$). Therefore, the research hypothesis was accepted. 3) The application of the principles of the divine viharas to promote the role of

prison officers in governing prisoners in Sikhio District included: (1) Metta, treating prisoners with friendliness as if they were relatives. (2) Karuna, giving advice to prisoners with gentle and friendly words. (3) Mudita, congratulating prisoners on their release. (4) Upekkha, treating prisoners equally without bias.

Keywords: Application; Brahmavihara Prison Officers; Governing Inmates

บทนำ

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งของเจ้าพนักงานที่มีอำนาจตามกฎหมายโดยดำเนินการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งกำหนดแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ นโยบายของกระทรวงยุติธรรม หลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ตลอดจนข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ ดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้ต้องขัง จัดทำและประสานแผนของกรมราชทัณฑ์ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนปฏิบัติงาน ตามแผนงานของหน่วยงานในสังกัดกรมราชทัณฑ์ รวมถึงปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ตามที่กระทรวงหรือรัฐมนตรีมอบหมาย (กลุ่มงานนโยบายและแผน กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์, 2566)

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์จึงไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงดังเช่น ตำรวจ อัยการ และศาล แต่กรมราชทัณฑ์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมในฐานะที่ต้องบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย เจ้าพนักงานเรือนจำจะดำเนินการกับจำเลยตามคำพิพากษาของศาล โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ควบคุมตัวไว้ไม่ให้หนี และลงโทษ หรือแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องโทษให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีตั้งนั้นงานราชทัณฑ์ที่แม้จะเป็นปลายทางของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก แต่นับว่ามี บทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจหลักในการ ควบคุมผู้ต้องขังให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลในการแก้ไขพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ประกอบกับปัจจุบันแนวคิดในการบำบัด ฟื้นฟู แก้ไข ผู้กระทำผิดกำลังเป็นที่ยอมรับและ นำมาใช้อย่างแพร่หลายในกระบวนการยุติธรรม เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเตรียมความพร้อมต่อการกลับสู่สังคมที่ต้อนรับและช่วยกันแก้ไข ฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับเป็นคน ดีของ

สังคมต่อไป ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายและการปฏิบัติงานของกรมราชทัณฑ์จากการปฏิบัติ ต่อผู้กระทำผิดด้วยการลงโทษที่โหดร้ายทารุณในอดีตมาสู่การบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยมีวิธีสัยทศนในการควบคุม แก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัย ซึ่งมีหลักปฏิบัติสำคัญอยู่ 2 ประการด้วยกัน คือ การควบคุมดูแลผู้ต้องขังให้อยู่ในระเบียบวินัย เกิดความสงบ เรียบร้อย และการแก้ไข ฟื้นฟู พัฒนาพฤติ นิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ไม่หันไปกระทำผิดซ้ำอีก หลังจากพ้นโทษ (กองพัฒนาพฤตินิสัย, 2561)

ในปัจจุบัน กรมราชทัณฑ์ได้เปลี่ยนแนวทางจากการลงโทษมาเน้นการแก้ไขและพัฒนาผู้ต้องขังให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 แต่ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำส่งผลกระทบต่อกรปฏิบัติและการดูแลผู้ต้องขังอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยจำนวนผู้ต้องขังกว่า 312,431 คน ขณะที่เรือนจำมีความจุรองรับได้เพียง 110,250 คน อีกทั้งอัตราส่วนเจ้าหน้าที่ต่อผู้ต้องขังก็ห่างไกลจากมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ เจ้าหน้าที่ 1 คน ต้องดูแลผู้ต้องขังถึง 28 คน จึงเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ 1 ต่อ 5 มาก กรมราชทัณฑ์จึงต้องเร่งแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นไปตามมาตรฐานและเป้าหมายการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมราชทัณฑ์, 2566)

เจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองและปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นการดำเนินงานอันเกี่ยวเนื่องกับการยับยั้งและฟื้นฟูแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขัง โดยวิธีการฝึกอบรมวิชาการที่ไปวิชาชีพภายใต้การลงโทษซึ่งไปเป็นไปตามความเหมาะสมกับประเภทความผิด ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้ว พร้อมกันนี้ควรที่จะใช้มาตรการคุมประพฤติซึ่งเป็นระบบที่ใช้กับผู้ที่กระทำผิดทางอาญา เป็นครั้งแรกและศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นผู้มีความผิดจริงสมควรได้รับโทษที่เหมาะสมแก่ผู้กระทำผิดแล้วแต่ให้รอกการลงโทษไว้ก่อน โดยมีการกำหนดระยะเวลาซึ่งจะมีการตรวจสอบ แนะนำ ลอดส่องและดูแลความประพฤติของผู้กระทำผิดในระหว่างรอกการลงโทษ เนื่องจากศาลเห็นสมควรว่าควรจะหลีกเลี่ยงการจำคุกเพราะจะทำให้ผู้กระทำผิดมีประสบการณ์อยู่ในเรือนจำ ซึ่งจะมีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมได้ วิธีการคุมประพฤติอย่างมีประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับบุคคลผู้บริหารงานในการคุมประพฤติซึ่งจะต้องมีความรู้ความตามารถหลายด้านพร้อมทั้งได้รับการฝึกอบรมมา โดยเฉพาะบุคคลสำคัญในการคุมประพฤติได้แก่ และพนักงานคุมประพฤติจะทำการสอบสวนพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อรายงานผู้พิพากษา และพนักงานนี้จะติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ถูกคุมประพฤติ ฉะนั้นความสำเร็จจากการคุมประพฤติขึ้นกับเจ้าหน้าที่ (กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัยสำนักวิจัยและพัฒนาาระบบงานราชทัณฑ์กรมราชทัณฑ์, 2552) นอกจากนี้การปฏิบัติของเจ้าพนักงานในเรือนจำยังทำหน้าที่ด้วยหลักเมตตา เมื่อผู้ต้องขัง

รู้สึกถึงความเมตตา กรุณา และมุทิตาจากเจ้าพนักงานเรือนจำ จะเป็นแรงบันดาลใจให้พวกเขาอยากที่จะปรับปรุงตนเองเมื่อผู้ต้องขังรู้สึกถึงความเมตตา กรุณา และมุทิตาจากเจ้าพนักงานเรือนจำ จะเป็นแรงบันดาลใจให้พวกเขาอยากที่จะปรับปรุงตนเองหลักพรหมวิหารธรรมไม่ได้เป็นเพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำได้เป็นอย่างดี การนำหลักธรรมเหล่านี้มาปฏิบัติ จะช่วยให้ผู้ต้องขังได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและมีโอกาสที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้ในที่สุด

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นเจ้าพนักงานเรือนจำ จึงมีความประสงค์ที่จะทำวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานและผู้วิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ เจ้าพนักงานเรือนจำที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ ทณฑสถาน อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 433 คน (เรือนจำกลางคลองไผ่, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าพนักงานเรือนจำที่ปฏิบัติหน้าที่ในเรือนจำ ทณฑสถาน อำเภอสีก้าว จ้งหวัดนคมนาสาสาสา โดยการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง จากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 209 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ บังเอิญ (Accidental Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ได้คำนวณไว้

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานทางด้าน พระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 2 นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่เรือนจำ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 4 เจ้าหน้าที่ทณฑสถาน จำนวน 2 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 9 รูปหรือ โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม โดยการหาดัชนี ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.60 – 1.00 และคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) เพื่อวัดความสอดคล้องภายใน ตามแนวคิดของครอนบาค (Cronbach) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความ เชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.866

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค (IOC) ได้ค่าคะแนนของข้อคำถามเท่ากับ 0.80 – 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือแนะนำตัวจากผู้อำนวยการ หลักรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นคมนาสาสาสา เพื่อดำเนินการดังนี้

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยขอประสานความร่วมมือกับถึง ผู้อำนวยการเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีก้าว จ้งหวัดนคมนาสาสาสา ในการเก็บข้อมูลจาก กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 209 คน และเก็บแบบสอบถามคืนได้ครบตามจำนวน คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยประสานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนัด หมายเวลาและขออนุญาตบันทึกเสียงการให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการบวนการ ตรวจสอบความถูกต้องในภายหลัง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้

1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา และหลักพรหมวิหารธรรม

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์และการทดสอบสมมติฐาน โดยพิจารณาระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมาว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ (Correlation Coefficient) วัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปร และผู้วิจัยได้เลือกใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิดตามลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.55$, $S.D.=0.87$) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง ($\bar{X}=3.58$, $S.D.=0.89$) รองลงมา ด้านการแก้ปัญหาเสพติด ($\bar{X}=3.55$, $S.D.=0.91$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านควบคุมผู้ต้องขัง ($\bar{X}=3.52$, $S.D.=0.82$)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักพรหมวิหารธรรมกับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา พบว่าหลักพรหมวิหารธรรม โดยภาพรวม กับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.701^{**}$)

ด้านเมตตา ความรักใคร่ กับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.565^{**}$)

ด้านกรรณา ความสงสาร กับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.573^{**}$)

ด้านมูทิตา ความยินดี กับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.762^{**}$)

ด้านอุเบกขา ความวางเฉย กับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง ($R=.712^{**}$)

3. การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา ได้แก่ 1) ด้านเมตตา ความรักใคร่ เจ้าพนักงานมีความเต็มใจดูแลผู้ต้องขังอย่างสุดพุดจาทักทายกับผู้ต้องขังด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวานน่าฟัง ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยมิตรไมตรีเสมือนญาติ 2) ด้านกรรณา ความสงสาร เจ้าพนักงานแสดงความจริงใจขณะพุดคุยกับผู้ต้องขัง ให้คำแนะนำผู้ต้องขังด้วยถ้อยคำนุ่มนวลเป็นกันเอง ให้ความสนใจเมื่อเห็นผู้ต้องขังมีความวิตกกังวล 3) ด้านมูทิตา ความยินดี เจ้าพนักงานแสดงความยินดีต่อผู้ต้องขังที่ได้รับประโยชน์ต่าง ๆ จากกรรมาราชทัณฑ์ แสดงความยินดีต่อผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว 4) ด้านอุเบกขา ความวางเฉย เจ้าพนักงานปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง โดยเท่าเทียมกันไม่มีอคติ ปฏิบัติตัวต่อผู้ต้องขังอย่างตรงไปตรงมาและอย่างนุ่มนวล

อภิปรายผล

1. ระดับบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง รองลงมาคือ ด้านการแก้ปัญหาเสพติด ที่เป็นเช่นนี้เพราะ เจ้าพนักงานเรือนจำในพื้นที่อำเภอสีคิ้ว จังหวัตนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการและดูแลผู้ต้องขังอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาพฤตินิสัยซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการคืนคนดีสู่สังคม เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและพฤติกรรม เช่น การจัดอบรมฝึกอาชีพ การแนะแนวด้านจิตใจ และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ ด้านการแก้ปัญหาเสพติด เป็นอีกหนึ่งบทบาทสำคัญที่เจ้าพนักงานให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง ด้วยการดำเนินมาตรการป้องกันและปราบปรามภายในเรือนจำอย่างเข้มงวด รวมทั้งจัดกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังที่เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งช่วยลดโอกาสในการหวน

กลับไปกระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มณฑล ชันกสิกรรม (2554) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารระบบควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 6” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรต่อปัจจัยความสำเร็จในการบริหารระบบควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 6 อยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ วงษ์แย้ม (2557) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการควบคุมผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของพนักงานเรือนจำต่อประสิทธิภาพการควบคุมผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำในเรือนจำและทัณฑสถาน จังหวัดนครราชสีมา อยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจพจน์พุทธธรรมกับพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกและผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R=0.528^{**}$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสัจพจน์พุทธธรรมกับพฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกและผู้บริหารท้องถิ่นในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี มีแนวโน้มไปในเชิงบวก แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากแม้ผู้บริหารท้องถิ่นจะมีความพยายามในการดำเนินงานตามหลักธรรม แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดด้านงบประมาณ งบประมาณ และบริบททางการเมืองในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การยึดมั่นในหลักสัจพจน์พุทธธรรมยังคงเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือจากประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐดนัย ตระกูลรัมย์ (2560) ได้วิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตการทำงานและความเครียดในการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำเรือนจำพิเศษธนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ความเครียดในการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำในระดับต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาริณา เลิศแสนพร (2562) ได้วิจัยเรื่อง “ความเครียดของเจ้าพนักงานเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำอัตราโทษสูงในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า เพศ และภาระครอบครัว มีความสัมพันธ์กับระดับความเครียด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำ ในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ด้วยหลัก พรหมวิหารธรรม 1. เมตตา ความรักใคร่ 2. กรุณา ความสงสาร 3. มุทิตา ความยินดี 4. อุเบกขา ความวางเฉย หลักคุณธรรมที่ทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามเป็นผู้ประเสริฐ สามารถ ส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังได้เป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้ เพราะ เพราะหลักพรหมวิหารธรรม ซึ่งประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เข้าอกเข้าใจผู้อื่น และมีความยุติธรรม เมื่อนำกิจกรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการปกครองผู้ต้องขัง เจ้าพนักงานเรือนจำสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขังได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสิศรา อินอัญชัย (2566) ได้ศึกษาเรื่อง “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหารเทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหารเทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา หลักพรหมวิหารธรรม ด้านเมตตา ผู้บริหารสนับสนุนให้บุคลากรมีความก้าวหน้า แสดงออกซึ่งความรักความปรารถนาดียอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย คอยให้คำปรึกษาอยู่เสมอ ๆ ด้านกรุณา คอยให้กำลังใจดูแลช่วยเหลือเมื่อเกิดตกทุกข์ได้ยากขึ้นมา และช่วยให้บุคลากรมีศักยภาพมากขึ้นเป็นลำดับ ด้านมุทิตา ผู้บริหารแสดงความยินดีกับผู้ที่ทำผลงานดีโดยทำการมอบรางวัลแห่งความสำเร็จนั้นด้วย ด้านอุเบกขา ผู้บริหารต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริตต่อหน้าที่อีกทั้งยังต้องยึดระเบียบของทางราชการเป็นหลัก เพื่อประโยชน์ต่อทางราชการ

องค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมในการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา” ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ ดังแผนภาพที่ 1

ด้านควบคุมผู้ต้องขัง	ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง	ด้านการแก้ปัญหาเสพติด
-เจ้าพนักงานมีบทบาทในการรักษาความปลอดภัยในเรือนจำ ทักษสถาน -เจ้าพนักงานบันทึกข้อมูลผู้ต้องขังตามกฎหมาย ระเบียบ อย่างสม่ำเสมอ -เจ้าพนักงานให้แนะนำและคำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังด้วยความเต็มใจ	-เจ้าพนักงานมีบทบาทในการให้ความรู้แก่ผู้ต้องขัง -เจ้าพนักงานมีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว สังคม และการปรับตัวเข้ากับสังคม -เจ้าพนักงานมีบทบาทในการสอนทักษะในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ต้องขัง	-เจ้าพนักงานมีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด -เจ้าพนักงานมีการตรวจค้นพื้นที่ต่างๆ ภายในเรือนจำอย่างสม่ำเสมอ -เจ้าพนักงานดำเนินการตรวจค้นผู้ต้องขังตามระเบียบอย่างสม่ำเสมอ

หลักพรหมวิหาร ๔ ส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทักษสถาน

ด้านเมตตา ความรักใคร่	ด้านกรุณา ความสงสาร	ด้านมุทิตา ความยินดี	ด้านอุเบกขา ความวางเฉย
-เจ้าพนักงานคอยดูแล ผู้ต้องขังตลอดเวลาที่ ปฏิบัติหน้าที่ -เจ้าพนักงานมีความ เต็มใจดูแลผู้ต้องขัง อย่างสุดความสามารถ -เจ้าพนักงานปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังโดยไม่แสดง อาการรังเกียจ	-เจ้าพนักงานเอาใจใส่ ผู้ต้องขังตลอดเวลา ขณะปฏิบัติหน้าที่ -เจ้าพนักงานแสดง ความจริงใจขณะ พูดคุยกับผู้ต้องขัง -เจ้าพนักงานแสดง อาการห่วงใยต่อ ผู้ต้องขังด้วยความ จริงใจ	-เจ้าพนักงานแสดง ความยินดีต่อผู้ต้องขัง ที่ได้รับประโยชน์ต่าง ๆ จากกรมราชทัณฑ์ -เจ้าพนักงานแสดง ความชื่นชมต่อ ผู้ต้องขังที่ปฏิบัติตาม ระเบียบเรือนจำ ทัณฑสถาน -เจ้าพนักงานแสดง ความยินดีต่อผู้ต้องขัง ที่ได้รับการปล่อยตัว	-เจ้าพนักงานปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขัง โดยเท่าเทียม กันไม่มีอคติ -เจ้าพนักงานปฏิบัติตัว ต่อผู้ต้องขังอย่าง ตรงไปตรงมาและอย่าง นุ่มนวล -เจ้าพนักงานไม่แสดง อาการไม่พอใจ ไม่ พูดจาไม่สุภาพต่อ ผู้ต้องขัง

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้

จากแผนภาพที่ 1 องค์ความรู้สังเคราะห์ได้ดังนี้ บทบาทของเจ้าพนักงานเรือนจำในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา แบ่งออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการควบคุมผู้ต้องขังที่เน้นความปลอดภัยและให้คำแนะนำอย่างเต็มที่ ด้านการพัฒนาพฤตินิสัยที่มุ่งให้ความรู้และสอนทักษะชีวิตเพื่อการปรับตัว และด้านการแก้ปัญหาเสพติดที่เน้นการป้องกันและตรวจค้นอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ มีการประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรม 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีและความเป็นธรรมต่อผู้ต้องขัง ทำให้การดูแลผู้ต้องขังเป็นไปด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และเสริมสร้างโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) เรือนจำ ทัณฑสถานควรจัดทำหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพเจ้าพนักงานอย่างต่อเนื่อง จัดอบรม เวิร์กชอปด้านจิตวิทยา การแนะแนว และการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ต้องขังพัฒนาโปรแกรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเรือนจำ เพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี

2) เรือนจำ ทนทสถานควรจัดหลักสูตรการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความรู้และความสนใจของผู้ต้องขัง เพิ่มขีดความสามารถของเจ้าพนักงานด้านการจัดการศึกษา จัดอบรมพัฒนาความรู้ด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขัง

3) เรือนจำ ทนทสถานควรจัดทำคู่มือแนวทางการสอบสวนที่ชัดเจน ครอบคลุมและเป็นธรรม ระบุขั้นตอน วิธีการ และกรอบเวลาในการดำเนินการสอบสวนให้ชัดเจนและตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เจ้าพนักงานเรือนจำควรบังคับใช้ระเบียบวินัยในการควบคุมตัวผู้ต้องขังอย่างเคร่งครัดกำหนดมาตรฐานและระเบียบปฏิบัติที่ชัดเจน ให้เจ้าพนักงานปฏิบัติตามแนวทางเดียวกัน ลดความคลาดเคลื่อนในการควบคุม

2) เจ้าพนักงานเรือนจำควรเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพของผู้ต้องขังจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่ตรงกับความต้องการตลาดแรงงาน เช่น งานช่างฝีมือ งานเกษตร อาชีพออนไลน์ ฯลฯ

3) เจ้าพนักงานเรือนจำควรพัฒนาเครือข่ายข่าวกรองภายใน โดยสร้างทีมเฉพาะกิจที่ทำงานร่วมกับผู้ต้องขังที่ให้ความร่วมมือ กำหนดแนวทางป้องกันและตรวจจับยาเสพติดที่เป็นระบบ เช่น การตรวจสอบสารเสพติดแบบสุ่ม การใช้สุนัขตำรวจ และเครื่องสแกนพัสดุ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาเรื่อง ทศนคติของผู้ต้องขังต่อรูปแบบการปกครองของเจ้าพนักงานเรือนจำที่ประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหารธรรมในการปกครอง

2) ควรทำการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังเรือนจำ ทนทสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

3) ควรทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพรหมวิหารธรรมเพื่อส่งเสริมบทบาทเจ้าพนักงานเรือนจำในการปกครองผู้ต้องขังในเรือนจำ หรือทนทสถานในจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมราชทัณฑ์. รายงานผลการดำเนินงานเครือข่ายสังคมสงเคราะห์ในงานราชทัณฑ์ ประจำปี งบประมาณ 2566. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2566.

กลุ่มงานนโยบายและแผน กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมราชทัณฑ์. *ร่างแผนปฏิบัติการราชการกรมราชทัณฑ์ พ., 2565 – 2567*. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มงานนโยบายและแผนกองยุทธศาสตร์และแผนงาน, 2566.

กลุ่มงานพัฒนาระบบการพัฒนาพฤตินิสัย สำนักวิจัยและพัฒนาระบบงานราชทัณฑ์ กรมราชทัณฑ์. *พันธมิตรภาคประชาสังคมกับการปลดปล่อยให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ราชทัณฑ์, 2552.

กองพัฒนาพฤตินิสัย. *คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ตามลักษณะแห่งคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด*. กรุงเทพมหานคร : ส่วนส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาจิตใจ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, 2561.

กุลิสรา อินอัญชัย. “การบูรณาการหลักพรหมวิหารธรรมเพื่อการปกครองของผู้บริหารเทศบาลตำบลสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา”. *สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2566.

ณัฐดนัย ตระกูลรัมย์. “คุณภาพชีวิตการทำงานและความเครียดในการทำงานของเจ้าพนักงานเรือนจำเรือนจำพิเศษธนบุรี”. *วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, 2560.

มณฑล ชันกสิกรรม. “ปัจจัยความสำเร็จในการบริหารระบบควบคุมผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 6”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2554.

เรือนจำกลางคลองไผ่. ข้อมูลเจ้าพนักงานเรือนจำ ทัณฑสถาน ในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.klongpaicentralprison.go.th/> [23 กรกฎาคม 2567].

ศิริวรรณ วงษ์แย้ม “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการควบคุมผู้ต้องขังของเจ้าพนักงานเรือนจำในเรือนจำและทัณฑสถานจังหวัดนครราชสีมา”. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557.

อารีนา เลิศแสนพร. “ความเครียดของเจ้าพนักงานเรือนจำ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำอัคราโทษสูงในเขตกรุงเทพมหานคร”. *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา*

บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, 2562.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York :
Harper & Row.